

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Організація і методика аудиту»
вибіркових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Облік і аудит

**за темою № 9 - Аудит дотримання трудового законодавства і розрахунків з
оплати праці**

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.09.21 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол від 31.08.21 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст вищої категорії, викладач – методист Бондаренко Л.Ф.

Рецензенти:

1. Голова циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, Цимбалістова О.А.
2. Професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, д.е.н., професор Дружиніна В.В.

План лекції:

1. Особливості нормативної бази аудиту дотримання трудового законодавства та розрахунків з оплати праці
2. Мета, завдання та предметна область аудиторського дослідження
3. Методологія аудиту дотримання трудового законодавства та розрахунків з оплати праці

Рекомендована література:

Основна література:

1. Аудит: методика і організація : навч. посібник / Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, Ю. І. Мізік, О. О. Конопліна ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 319 с.
2. Аудит: навч. посіб. / С.І. Дерев'янка, Н.П. Кузик, С.О. Олійник та ін. — К.: ЦУЛ, 2016. — 380с.
3. Аудит: навчальний посібник / А. О. Баранова, Т. А. Наумова., А.І. Кашперська. – Х.: ХДУХТ, 2017. – 246 с.
4. Виноградова М.О., Жидєєва Л.І. Аудит: Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2014. — 500с.
5. Коваль М.І., Михайленко О.В. Аудит: організація і методика.— К.: ВД "Персонал", 2014. — 222с.
6. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013р. №433 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
7. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2016–2017 років (частина I) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.apu.net.ua/1151-miznarodni-standarti-kontrolu-yakosti-2016-2017>
8. Никонович М.О. Аудит: Підручник. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. — 748с.
9. Пашкевич М.С. Контроль: незалежний, внутрішній, державний: навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1. Незалежний аудиторський та внутрішньогосподарський контроль [Електронний ресурс] / М.С. Пашкевич, Н.Л. Шишкова ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Електрон. текст. – Дніпро : НГУ, 2017. – 182 с.
10. Пилипенко І.І., Каменська Т.О., Корінько М.Д., Проскуріна Н.М., Редько О.Ю. Аудит: підручник / За ред. І.І. Пилипенка. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2015. – 643 с.
11. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. №2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000р. №20 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. №318 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
14. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
15. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996р. №504/96-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
16. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. №108/995-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
17. Рядська В.В., Петраков Я.В. Аудит: практикум. — К.: ЦУЛ, 2018.— 416с.

Допоміжна література:

18. Верига Ю. А. Іщенко В.Л., Гладких Т.В. та ін. Бухгалтерський облік і аудит. Термінологічний українсько-російсько-англійський словник: Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2012. — 292с.
19. Войнаренко М.П., Пономарьова Н.А., Замазій О.В. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: Навчальний посібник для ВНЗ. — К.: ЦУЛ, 2010.— 488с.
20. Воронко Р.М., Редченко К.І., Благун І.Г. Міжнародні системи обліку і звітності та аудиту: Навчальний посібник для ВНЗ. — Львів: Магнолія 2006, 2011.— 522с.
21. Гаркуша Н.М., Цуканова О.В., Горошанська О.О. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: Навчальний посібник для ВНЗ. — К.: Знання, 2011.— 591с.
22. Дікань Л.В., Голуб Ю.О., Синюгіна Н.В. Державний аудит: Навчальний посібник для ВНЗ. / За ред. Дікань Л.В. — К.: Знання, 2011.— 503с.
23. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Організація і методика аудиту: Підручник для ВНЗ. — К.: Каравела, 2012. — 544с.
24. Лозовицький С.П. Аудит: Навчальний посібник для ВНЗ. — Львів: Магнолія 2006, 2011.— 466с.
25. Любенець С.В. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: Навчальний посібник. — Львів: Магнолія 2006, 2010.— 261с.
26. Немченко В.В., Редько К.О. та ін. Аудит в Україні: основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту. — К.: ЦУЛ, 2012. — 540с.
27. Огійчук М.Ф., Новіков І.Т., Рагуліна І.І. Аудит: організація і методика: Навчальний посібник для ВНЗ. — 2-е вид. — К. Алерта, 2012.— 664с.

28. Петренко С.М., Пальцун І.М. Аудит: теорія і практика застосування міжнародних стандартів: Навчальний посібник для ВНЗ. — Львів: Магнолія 2006, 2013.— 520с.
29. Сметанко О.В., Шарапова І.С., Горбачьов В.О., Бурдюг Н.В. та ін. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: Навчальний посібник. / За ред. Сметанко О.В.— К.: ЦУЛ, 2013.— 456с.
30. Стасишен М.С., Піча Ю.В. Основи аудиту в схемах, графіках і таблицях: Навчальний посібник для ВНЗ. — К.: Каравела, 2012.— 192с.
31. Суха О.Р. Аудит. Навчальний посібник.— Львів: Новий світ-2000, 2011.— 284с.
32. Труш В.Є., Калінська Т.А., Алексєєва Т.А., Дмитрієнко І.О. Організація і методика аудиту підприємницької діяльності: Навчально-методичний посібник. / За ред. Труша В.Є.— Херсон: Олди-плюс, 2010.— 150с.
33. Утенкова К.О. Аудит: Навчальний посібник для ВНЗ. — К.: Алерта, 2011.— 408с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

34. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
35. Офіційний сайт «Вісник податкової служби України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua>.
36. Офіційний сайт журналу «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vobu.ua>
37. Офіційний сайт журналу «Дебет-Кредит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dtki.com.ua>

1. Особливості нормативної бази аудиту дотримання трудового законодавства та розрахунків з оплати праці

Кодекс законів про працю України регулює трудові відносини всіх працівників.

Економічні, правові та організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах, на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та господарювання, а також з окремими громадянами та сфери державного і договірною регулювання оплати праці визначає Закон України «Про оплату праці», який спрямований на забезпечення відтворювальної і стимулюючої функцій заробітної плати.

Закон України «Про колективні договори та угоди» регламентує сферу колективно – договірною регулювання соціально - трудових відносин, у тому числі з питань оплати праці. Статтею 5 Закону визначено, що умови колективних договорів і угод, укладених відповідно до чинного законодавства, є обов'язковими для підприємств, на які вони поширюються, та сторін, які їх

уклали.

Державні гарантії права на відпустки встановлює Закон України «Про відпустки», який визначає умови, тривалість і порядок надання їх працівникам для відновлення працездатності, зміцнення здоров'я, а також для виховання дітей, задоволення власних життєво важливих потреб та інтересів, всебічного розвитку особи.

Для підприємства, організації, установи оплата праці є одним з елементів витрат і поряд з іншими витратами регламентується П(С)БО 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31 грудня 1999р.

Дане положення визначає методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності. В ньому наведений порядок визнання витрат, їх склад, в тому числі щодо нарахування заробітної плати.

Основні методологічні положення щодо визначення показників оплати праці у формах державних статистичних спостережень з метою одержання об'єктивної статистичної інформації про розміри та структуру заробітної плати найманих працівників містить Інструкція зі статистики заробітної плати, затверджена наказом Державного комітету статистики України від 13.01.2004р. № 5.

Основні методологічні положення щодо визначення показників кількості працівників у формах державних статистичних спостережень з метою одержання об'єктивної статистичної інформації щодо зайнятості працівників та розмірів їхньої оплати праці містить Інструкція зі статистики кількості працівників, затверджена наказом Державного комітету статистики України від 28.09.2005 р. № 286.

2. Мета, завдання та предметна область аудиторського дослідження

Метою аудиту дотримання трудового законодавства та розрахунків з оплати праці є підтвердження аудиторським звітом інформації щодо повноти, достовірності, законності та об'єктивності здійснених і відображених у бухгалтерському обліку й звітності розрахунків з персоналом.

Основні завдання:

1. Перевірка реальності операцій по заробітній платі, що відображені в обліку
2. Перевірка повноти відображення в обліку операції по заробітній платі
3. Перевірка правильності нарахувань на заробітну плату та утримань з неї
4. Перевірка своєчасності видачі заробітної плати
5. Перевірка правильності бухгалтерського обліку заробітної плати
6. Перевірка достовірності залишків, відображених у фінансовій звітності підприємства, стану розрахунків із заробітної плати та з державними цільовими фондами.

Предметна область дослідження

Інформація, пов'язана з розрахунками з оплати праці, знаходить

відображення на рахунках 661, 651, 641, 685, 378, 47; в журналі 5 (5(A)) та у фінансовій звітності:

- в Балансі;
- в рядку 1630 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці»;
- в рядку 1625 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування»;
- в рядку 1620 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом» (щодо ПДФО);
- в рядку 1660 «Поточні забезпечення»;
- у формі №2;
- у рядку 710 розділу VII «Забезпечення і резерви» форми №5.

Джерела інформації: накази (про прийняття на роботу, про звільнення тощо), табелі обліку робочого часу, наряди, інші первинні документи, особові рахунки, відомості розподілу зарплати між членами бригади, розрахункові листки, розрахункові відомості нарахувань і утримань, оборотні відомості синтетичного обліку за субрахунком 661, відомість на виплату грошей.

3. Методологія аудиту дотримання трудового законодавства та розрахунків з оплати праці

Тест оцінки системи внутрішнього контролю розрахунків з оплати праці

№	Зміст питання
1.	Особи, що нараховують заробітну плату, не виконують обов'язки з обліку кадрів та обліку праці
2.	Доступ до комп'ютеризованого обліку заробітної плати мають тільки особи, яким необхідний такий доступ у межах службових обов'язків
3.	На підприємстві застосовуються системи оплати праці: <ul style="list-style-type: none"> – погодинна; – відрядна
4.	Колективний договір укладений
5.	Положення про оплату праці затверджене (чим?)
6.	Штатний розклад затверджений наказом
7.	Розцінки (при відрядній системі оплати праці) затверджені наказом
8.	Табеля обліку робочого часу ведуться щомісяця
9.	Відрядна оплата нараховується на підставі нарядів
10.	Графік відпусток затверджений
11.	Накази про прийом, звільнення, надання відпусток ведуться <ul style="list-style-type: none"> – кадровою службою; – секретарем; – керівником
12.	Зарахування зарплати й утримання на неї здійснюються автоматизовано
13.	Розрахунок внесків на обов'язкове страхування здійснюється автоматизовано
14.	Комісія з призначення допомоги за соціальним страхуванням створена
15.	Протоколи комісії з призначення допомоги за соціальним страхуванням ведуться
16.	Заробітна плата понад встановлені межі нараховується (для ЄСВ, ПДФО)
17.	Виплати по договорах цивільно-правового характеру здійснюються
18.	Заробітна плата натурою виплачувалася

№	Зміст питання
19.	Матеріальна допомога виплачувалася
20.	Утримання по виконавчих листах здійснювалися
21.	Надання позик здійснювалося
22.	Депонована зарплата здавалася в банк
23.	Зарплата з виторгу виплачувалася

Програма аудиту розрахунків з оплати праці

№	Аудиторські процедури
1	<i>Перевірка порядку нарахування заробітної плати та її виплати</i>
1.1	Перевірка організації оплати праці на підприємстві, наявність: <ul style="list-style-type: none"> – колективного договору, – Положення про оплату праці, – Положення про преміювання та штатного розпису
1.2	Аналіз витрат на заробітну плату по видам нарахувань
1.3	Правомірність виплат премій, винагород, заохочень, матеріальних допомог та інших виплат
1.4	Перевірка правильності ведення обліку використання робочого часу
1.5	Порядок правильності нарахування допомоги по тимчасовій непрацездатності за рахунок підприємства та за рахунок фонду соціального страхування
1.6	Порядок правильності нарахування основної, додаткової, учбової відпустки працівникам підприємства
1.7	Порядок правильності проведення індексації заробітної плати на підприємстві
1.8	Перевірка своєчасності видачі заробітної плати працівників
1.9	Перевірка виплати заробітної плати натурою (продукти харчування та інше)
2.	<i>Аудит бухгалтерського обліку заробітної плати</i>
2.1	Перевірка правильності застосування бухгалтерських рахунків щодо обліку заробітної плати
2.2	Співставлення даних аналітичного та синтетичного обліку
2.3	Перевірка повноти та своєчасності нарахування та утримання єдиного соціального внеску
2.4	Перевірка правомірності та своєчасності виплат за рахунок фонду соціального страхування
2.5	Перевірка правильності визначення зобов'язань в звітах за ЄСВ, ПДФО тощо
2.6	Аудит обліку податку з доходів фізичних осіб (повнота та своєчасність нарахування та перерахування до бюджету)
2.7	Аудит обліку розрахунків з працівниками за путівками
2.8	Аудит обліку розрахунків з працівниками по виданим позикам (правомірність та погашення позики)
2.9	Перевірка цільового використання коштів отриманих від фонду ЧАЕС (правомірність та повнота нарахування виплат працівникам, які відшкодовуються за рахунок фонду ЧАЕС)
2.10	Підтвердження даних балансу щодо наявної заборгованості
3.	<i>Податковий облік заробітної плати</i>
3.1	Правомірність віднесення до складу витрат виплат на оплату праці
3.2	Підтвердження даних відображених в Декларації з податку на прибуток підприємства
3.3	Підтвердження даних відображених в формі 1-ДФ

Типові помилки і порушення в обліку і звітності у розрахунках з оплати праці:

1. Сума нарахованої заробітної плати за даними первинної документації (особові листки працівників, розрахунково-платіжні, розрахункові відомості, розроблювальні таблиці) не відповідає даним облікових реєстрів (журналам, Головній книзі)
2. Віднесена на собівартість продукції (робіт, послуг) заробітна плата не підтверджена відповідними документами про фактично відпрацьований час (відсутність табеля робочого часу), про виконаний обсяг робіт (відсутність наряду на виконану роботу)
3. Витрати на заробітну плату в обліку і звітності відображені не в тому періоді, в якому вони виникали.
4. Неправильно застосовані норми і розцінки, посадові оклади тощо при нарахуванні оплати праці.
5. При нарахуванні відпускних, лікарняних та інших виплат неправильно встановлено середній заробіток, який застосовується для визначення суми нарахувань
6. Неправильно утриманий ПДФО та військовий збір
7. Порушення термінів виплати заробітної плати та сплати ЄСВ, військового збору і ПДФО
8. Порушення термінів звітування за ЄСВ і ПДФО
9. Неправильне відображення витрат з оплати праці за категоріями персоналу